DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

11. marts 2004 *

I sag C-396/01,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved R.B. Wainwright, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Irland ved D.J. O'Hagan, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

angående en påstand om, at det fastslås, at Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375, s. 1), idet det har undladt inden for den i direktivet fastsatte frist

* Processprog: engelsk.

— at foretage en fuldstændig kortlægning af vand i henhold til artikel 3, stk. 1, ud fra de kriterier, som er fastsat i direktivets bilag I, og at underrette Kommissionen herom

— at udpege sårbare zoner i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, og/eller stk. 4

— at udarbejde handlingsprogrammer i overensstemmelse med artikel 5

— på korrekt og fuldstændig måde at foretage overvågning og fornyede undersøgelser af vand i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra a)-c),

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af P. Jann som fungerende formand for Femte Afdeling og dommerne C.W.A. Timmermans og S. von Bahr (refererende dommer),

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 26. juni 2003,

afsagt følgende

Dom

1 Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 10. oktober 2001 har Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i medfør af artikel 226 EF anlagt sag med påstand med påstand om, at det fastslås, at Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375, s. 1, herefter »direktivet«), idet det har undladt inden for den i direktivet fastsatte frist

— at foretage en fuldstændig kortlægning af vand i henhold til artikel 3, stk. 1, ud fra de kriterier, som er fastsat i direktivets bilag I, og at underrette Kommissionen herom

— at udpege sårbare zoner i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, og/eller stk. 4

— at udarbejde handlingsprogrammer i overensstemmelse med artikel 5

— på korrekt og fuldstændig måde at foretage overvågning og fornyede undersøgelser af vand i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra a)-c).

Retsforskrifter

2 Ifølge direktivets artikel 1 har det til formål at nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget, og at forebygge yderligere forurening af denne art.

3 Ifølge direktivets artikel 2, litra j), forstås ved »forurening« »direkte eller indirekte udledning i vandmiljøet af kvælstofforbindelser, der stammer fra landbruget, med det resultat, at menneskers sundhed bringes i fare, levende ressourcer og vandøkosystemer skades, rekreative værdier forringes eller anden retmæssig anvendelse af vandet hindres«.

4 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»1. Vand, der er berørt af forurening, og vand, der kan blive berørt af forurening, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5, skal kortlægges af medlemsstaterne i overensstemmelse med kriterierne i bilag I.

2. Medlemsstaterne udpeger inden to år efter meddelelsen af dette direktiv som sårbare zoner alle kendte jordområder på deres område, som bidrager til forureningen, og hvorfra der er afstrømning til vand, der er kortlagt i overensstemmelse med stk. 1. De underretter Kommissionen om denne oprindelige udpegelse inden seks måneder.

3. Når vand, der af en medlemsstat er kortlagt i overensstemmelse med stk. 1, bliver berørt af forurening fra vand fra en anden medlemsstat, hvis vand berøres, eller indirekte afstrømning til dette, kan den medlemsstat, hvis vand berøres, underrette den anden medlemsstat og Kommissionen om de relevante forhold.

De berørte medlemsstater skal, hvor det er hensigtsmæssigt sammen med Kommissionen, iværksætte den nødvendige samordning med henblik på at finde frem til de pågældende forureningskilder og iværksætte de foranstaltninger, der skal træffes for at beskytte de berørte vandområder, med henblik på at sikre, at dette direktivs bestemmelser overholdes.

4. Medlemsstaterne skal efter behov og mindst hvert fjerde år tage listen over udpegede sårbare zoner op til fornyet overvejelse og om nødvendigt ændre eller supplere den for at tage hensyn til forandringer og faktorer, der ikke kunne forudses ved den tidligere udpegelse. De meddeler Kommissionen enhver ændring af eller tilføjelse til udpegelserne inden seks måneder.

5. Medlemsstaterne er fritaget for pligten til at kortlægge specifikke sårbare zoner, hvis de udarbejder og anvender de i artikel 5 omhandlede handlingsprogrammer i overensstemmelse med dette direktiv på hele deres nationale område.«

Direktivets artikel 5, stk. 1-4, har følgende ordlyd:

»1. Med henblik på gennemførelse af de i artikel 1 omhandlede målsætninger udarbejder medlemsstaterne inden to år efter den oprindelige udpegelse som omhandlet i artikel 3, stk. 2, eller inden et år efter enhver senere udpegelse som omhandlet i artikel 3, stk. 4, handlingsprogrammer for de udpegede sårbare zoner.

2. Et handlingsprogram kan vedrøre alle sårbare zoner på en medlemsstats område, eller der kan, hvis medlemsstaten finder det hensigtsmæssigt, udarbejdes forskellige programmer for forskellige sårbare zoner eller dele af zoner.

3. I handlingsprogrammerne skal der tages hensyn til:

a) de foreliggende videnskabelige og tekniske data, hovedsagelig om kvælstoftilførsler fra henholdsvis landbrugsvirksomhed og andre kilder

b) miljøbetingelserne i de relevante områder i den pågældende medlemsstat.

4. Handlingsprogrammerne skal gennemføres inden fire år efter deres udarbejdelse og skal bestå af følgende bindende foranstaltninger:

a) foranstaltningerne i bilag III

b) de foranstaltninger, som medlemsstaterne har foreskrevet i den eller de kodekser for godt landmandskab, der er overflødiggjort af foranstaltningerne i bilag III.«

6 Direktivets artikel 6 bestemmer:

»1. Med henblik på udpegelse af sårbare zoner og ændringer i listen over disse zoner skal medlemsstaterne:

a) inden to år efter meddelelsen af dette direktiv over en periode på et år overvåge nitratkoncentrationen i ferskvand:

i) på prøveudtagningssteder for overfladevand som omhandlet i artikel 5, stk. 4, i [Rådets] direktiv 75/440/EØF [af 16. juni 1975 om kvalitetskrav til overfladevand, som anvendes til fremstilling af drikkevand i medlemsstaterne (EFT L 194, s. 26)] og/eller på andre prøveudtagningssteder, som er repræsentative for medlemsstaternes overfladevand, mindst én gang om måneden og hyppigere i perioder med stor vandføring

ii) på prøveudtagningssteder, som er repræsentative for medlemsstaternes grundvandsførende lag, med regelmæssige mellemrum og under hensyntagen til bestemmelserne i direktiv 80/778/EØF

b) gentage det i litra a) skitserede overvågningsprogram mindst hvert fjerde år, dog ikke på de prøveudtagningssteder, hvor nitratkoncentrationen i alle tidligere prøver har været under 25 mg/l, og hvor der ikke er konstateret nye faktorer, som kan formodes at øge nitratindholdet; i sådanne tilfælde er det kun nødvendigt at gentage overvågningsprogrammet hvert ottende år

c) på ny undersøge eutrofieringsgraden af fersk overfladevand, flodmundinger og kystvand hvert fjerde år.

2. De referencemålemetoder, der er nævnt i bilag IV, skal anvendes.«

7 Bilag I til direktivet med overskriften »Kriterier for kortlægning af de i artikel 3, stk. 1, omhandlede områder« bestemmer:

»A. Ved kortlægning af vand som omhandlet i artikel 3, stk. 1, lægges bl.a. følgende kriterier til grund:

1) hvorvidt det ferske overfladevand, især overfladevand, der bruges eller er beregnet til at blive brugt til indvinding af drikkevand, indeholder en højere nitratkoncentration end den, der er fastsat i direktiv 75/440/EØF, eller kan komme til at indeholde en sådan højere nitratkoncentration, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5

2) hvorvidt grundvandet indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter, eller kan komme til at indeholde mere end 50 mg nitrat pr. liter, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5

3) hvorvidt naturlige ferskvandssøer, andre ferskvandsområder, flodmundinger, kystvand og havvand er eutrofieret eller i nær fremtid kan blive eutrofieret, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5.

B. Ved anvendelsen af ovennævnte kriterier skal medlemsstaterne også tage hensyn til:

1) de særlige fysiske og miljømæssige kendetegn ved de pågældende vand- og landområder

2) den nyeste viden om kvælstofforbindelsers adfærd i miljøet (vand og jord)

3) den nyeste viden om virkningerne af de foranstaltninger, der træffes i henhold til artikel 5.«

8 Ifølge direktivets artikel 12, stk. 1, skal medlemsstaterne sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme direktivet inden to år fra dets meddelelse. Det fremgår af en fodnote til bestemmelsen, at direktivet blev meddelt medlemsstaterne den 19. december 1991.

Den administrative procedure

9 Den 29. maj 1995 tilstillede Kommissionen Irland en åbningsskrivelse på grund af den pågældende medlemsstats manglende underretning om vedtagelse af love og administrative bestemmelser for at efterkomme direktivet.

10 Ved skrivelse af 17. juli 1995 oplyste de irske myndigheder Kommissionen om de foranstaltninger, som de havde truffet for at efterkomme direktivet. I denne skrivelse stillede myndighederne sig tilfredse ved, at der på grundlag af overvågningen og vurderingen af oplysningerne om vandkvaliteten ikke var nogen af de vandområder, som er omfattet af direktivets artikel 3, stk. 1, der var blevet kortlagt, og at der under disse omstændigheder ikke var grundlag for at foretage en udpegning af sårbare zoner i medfør af artikel 3, stk. 2. Ifølge de irske myndigheder fandt direktivets artikel 5 ikke anvendelse, eftersom der ikke var foretaget en udpegelse af sårbare zoner.

11 Den 21. oktober 1996 og den 14. juli 1999 tilstillede Kommissionen Irland to nye supplerende åbningsskrivelser.

12 Ved skrivelse af 25. november 1999 svarede de irske myndigheder, at en gruppe sagkyndige i overensstemmelse med direktivets artikel 3 havde kortlagt vandområder i forskellige grevskaber, at kortlægningsoperationer fulgte, og at arbejder var i gang med henblik på at foretage de i artikel 3, stk. 2, omhandlede udpegelser.

13 I løbet af årene 1998-2000 har Kommissionen gennemført en undersøgelse med hensyn til Irland med overskriften »Kontrol af sårbare zoner, der er udpeget i medfør af nitrat-direktivet« (herefter »kontrolundersøgelsen«).

14 På grundlag af resultaterne af kontrolundersøgelsen tilstillede Kommissionen den 25. juli 2000 Irland en tredje supplerende åbningsskrivelse.

15 Da den sidste åbningsskrivelse forblev ubesvaret for så vidt angik det grundlæggende spørgsmål, fremsatte Kommissionen den 9. februar 2001 en begrundet udtalelse over for Irland, hvis påstande er de samme som i søgsmålet, og opfordrede medlemsstaten til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at efterkomme udtalelsen inden for en frist på to måneder fra dens meddelelse.

16 Den 1. marts 2001 fremsendte de irske myndigheder en rapport til Kommissionen vedrørende perioden fra 1996 til 1999 i overensstemmelse med direktivets artikel 10.

17 Ved skrivelse af 6. april 2001 besvarede de irske myndigheder den nævnte begrundede udtalelse, idet de henviste til offentliggørelsen i marts 2001 af en rapport udarbejdet af Environmental Protection Agency (herefter »EPA«) med overskriften »An Assessment of the Trophic Status of Estuaries and Bays in Ireland« (»Vurdering af eutrofieringsgraden af kystvand og vandet i bugterne i Irland«). Rapporten bekræfter, at tretten vandområder, der er påvirket af tidevandet, og nævnt ved navns nævnelse, var »eutrofe« i direktivets forstand, og fire andre blev bedømt som potentielt eutrofe. De pågældende myndigheder oplyste, at alle eutrofe eller potentielt eutrofe kystvande for øjeblikket blev vurderet med henblik på en eventuel udpegning af dem som vand, der er berørt af forurening i direktivets forstand, og af deres afvandingsområder som zoner, der er sårbare over for nitrater.

18 Ved skrivelse af 30. juli 2001 underrettede de irske myndigheder Kommissionen om fire bekendtgørelser vedrørende landbrugsaktiviteter, som de kompetente myndigheder i grevskaberne Cavan, Westmeath, Cork og Tipperary (North Riding), havde vedtaget.

19 Da Kommissionen på trods af de irske myndigheders oplysninger fandt situationen utilfredsstillende, har den besluttet at anlægge denne sag.

Søgsmålet

Det første klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 3, stk. 1

Overfladevand omfattet anvendelsesområdet for direktivets bilag I, A, punkt 1

20 Kommissionen har med dette klagepunkts første led præciseret, at der i direktivets bilag I, A, punkt 1, henvises til to kategorier af overfladevand, der bruges eller er beregnet til at blive brugt til indvinding af drikkevand. De to kategorier omfatter for det første vand, der indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter, og, for det andet, vand, der kan komme til at indeholde mere end 50 mg nitrat pr. liter, hvis ikke der træffes foranstaltninger i henhold til direktivets artikel 5.

21 Hvad angår den første kategori har Kommissionen gjort gældende, at de irske myndigheder i deres skrivelse af 17. juli 1995 til Kommissionen som svar på åbningsskrivelsen af 29. maj 1995 har bekræftet, at 2% af alle prøveudtagninger i vandløb i perioden 1987-1990 viste nitratkoncentrationer på over 50 mg pr. liter. Irland har imidlertid ikke kortlagt nogen af disse vandområder i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1. Efter Kommissionens opfattelse forsøger denne medlemsstat at begrunde den manglende kortlægning af de pågældende vandområder med, at nitratkoncentrationerne skyldtes punktkildeforurening.

22 Hvad angår vand omfattet af den anden kategori har Kommissionen oplyst, at det fremgår af en undersøgelse, som de irske myndigheder gennemførte i 1994, at visse overfladevande skal kortlægges i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1. Kommissionen har tillige henvist til beviser for, at der er en tendens til, at niveauerne for nitrater fra landbruget er forhøjet i flere irske afvandingsområder. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til EPA's rapport, der vedrører perioden 1996-1999.

23 Kommissionen har desuden med hensyn til kriterierne i direktivets bilag I, A, punkt 1, understreget, at kontrolundersøgelsen, som blev afsluttet i marts 2000, indeholder fortegnelser over flere vandløb, som burde have været kortlagt af Irland i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1.

24 Irland har i sit svarskrift medgivet, at punktkilder til forurening er omfattet af direktivet. Irland har imidlertid gjort gældende, at forurening som følge af mangelfulde oplagringsfaciliteter for landbrugsgødning eller affald kan afhjælpes effektivt ved at agere ved forureningskilden. Det er kun, når det ikke er muligt at afhjælpe forureningen på denne måde, at der skal foretages kortlægning af de pågældende vande.

25 Det bemærkes, at i overensstemmelse med direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med direktivets bilag I, A, punkt 1 og 2, skal medlemsstaterne kortlægge vand, der er berørt af forurening, og vand, der kan blive berørt af forurening, og ikke kun vand beregnet til drikkevand, men også al fersk overfladevand og grundvand, der indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter, eller kan komme til at indeholde mere end 50 mg nitrat pr. liter (dom af 7.12.2000, sag C-69/99, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige, Sml. I, s. 10979, præmis 23).

26 Det fremgår af de udførlige oplysninger, som Kommissionen har fremlagt, og som Irland ikke har bestridt, at Irland har undladt at kortlægge de i direktivets artikel 3, stk. 1, omhandlede vandområder ud fra kriterierne i direktivets bilag I, A, punkt 1.

27 Det følger heraf, at der bør gives Kommissionen medhold i det første klagepunkts første led.

Grundvand, der henhører under anvendelsesområdet for direktivets bilag I, A, punkt 2

28 Kommissionen har med sit første klagepunkts andet led gjort gældende, at ligesom der i direktivets bilag I, A, punkt 1, henvises til to store kategorier overfladevand, omhandler direktivets bilag I, A, punkt 2, tilsvarende to kategorier grundvand, nemlig grundvand, der indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter, eller som kan komme til at indeholde mere end 50 mg nitrat pr. liter, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5.

29 Hvad angår den første af ovennævnte kategorier har Kommissionen gjort gældende, at de officielle irske rapporter om drikkevand siden 1991 har bekræftet, at noget af grundvandet indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter. Efter Kommissionens opfattelse forsøger Irland at begrunde den manglende kortlægning af grundvand med højt nitratindhold med, at dette skyldtes punktkildeforurening og ikke en diffus landbrugsforurening.

30 Med hensyn til grundvand, der henhører under den anden kategori, som er nævnt i denne doms præmis 28, har Kommissionen præciseret, at de irske myndigheders officielle rapporter bekræfter, at der i Irland findes grundvand, som burde kortlægges i medfør af direktivets artikel 3, stk. 1. Kommissionen har endvidere henvist til, at kontrolundersøgelsen viste en fortegnelse over specifikt grundvand, der i henhold til samme bestemmelse skulle have været kortlagt.

31 Kommissionen har i denne forbindelse oplyst, at de irske myndigheder i deres skrivelse af 6. april 2001 i besvarelse af den begrundede udtalelse havde kortlagt tretten grundvandsområder, der er berørt af forurening, i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 3, stk. 1, uden at Kommissionen var blevet formelt underrettet om navnet på disse vandområder. Kommissionen har anført, at de tretten vandområder, som berører fem grevskaber, er mere begrænset rent geografisk end det grundvand, der er nævnt i kontrolundersøgelsen, som omfatter elleve grevskaber.

32 I sit svarskrift har Irland gjort gældende, at overvågningsresultaterne af indvindinger fra store vandområder er en bedre indikator for den reelle tilstand i grundvandet end indvindinger fra mindre vandområder. Irland har oplyst, at det ikke desto mindre vil sikre, at der i fremtidige overvågningsmetoder tages fuldt ud hensyn til mindre drikkevandsforsyningskilder og nitratforurening fra punktkilder i landbruget.

33 I denne forbindelse bemærkes, således som det fremgår af denne doms præmis 25, at alt fersk overfladevand og grundvand, der indeholder mere end 50 mg nitrat pr. liter, eller kan komme til at indeholde mere end 50 mg nitrat pr. liter, skal kortlægges i medfør af direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med direktivets bilag I, A, punkt 1 og 2.

34 Det fremgår imidlertid af de udførlige oplysninger, som Kommissionen har fremlagt, og som Irland ikke har bestridt, at Irland har undladt at kortlægge de i direktivets artikel 3, stk. 1, omhandlede vandområder ud fra kriterierne i direktivets bilag I, A, punkt 2.

35 Det følger heraf, at der bør gives Kommissionen medhold i det første klagepunkts andet led.

Naturlige ferskvandssøer, andre ferskvandsområder, flodmundinger, kystvand og havvand, der er eutrofieret eller kan blive eutrofieret i henhold til direktivets bilag I, A, punkt 3

Flodmundinger, kystvand og havvand

36 Med det første klagepunkts tredje led har Kommissionen gjort gældende, at den i forbindelse med kontrolundersøgelsen har udarbejdet en fortegnelse over flere flodmundinger samt kystvand og havvand, der skulle have været kortlagt i medfør af direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med bilag I, A, punkt. 3.

37 Efter Kommissionens opfattelse bekræfter EPA's rapport, at de fleste af de zoner, der er nævnt i kontrolundersøgelsen, er eutrofieret. Kommissionen har anført, at Irland imidlertid ikke formelt har kortlagt de flodmundinger, kystvande eller havvand, der er berørt af forurening.

38 I sit svarskrift har Irland gjort gældende, at det har taget hensyn til vurderingen i EPA's rapport af eutrofieringsgraden i flodmundinger, kystvand og havvand. Irland har medgivet, at det endnu ikke formelt har kortlagt de flodmundinger, kystvand og havvand, der er berørt af forurening, og som i nævnte rapport er udpeget som sårbare zoner i direktivets forstand, hvilket vil blive afhjulpet snarest.

39 I denne forbindelse bemærkes blot, at Irland har medgivet, at det har undladt i overensstemmelse med direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med dettes bilag I, A, punkt 3, at kortlægge de flodmundinger, kystvand og havvand, der er eutrofieret eller kan blive eutrofieret i nær fremtid.

40 Heraf følger, at der bør gives Kommissionen medhold i det første klagepunkts tredje led for så vidt angår flodmundinger samt kystvand og havvand.

Naturlige ferskvandssøer og andre ferskvandsområder

41 Hvad angår naturlige ferskvandssøer og andre ferskvandsområder har Kommissionen hævdet, at det klart fremgår af flere af de irske myndigheders rapporter, at Irland har et voksende og omfattende eutrofieringsproblem. Kommissionen har imidlertid præciseret, at de pågældende myndigheder ikke har kortlagt ferskvand, der er eutrofieret eller trues af eutrofiering, hvilket er i strid med direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med dettes bilag I, A, punkt 3. Det afspejler de irske myndigheders opfattelse, hvorefter eutrifieringen primært skyldes fosforholdig gødning, idet den rolle, som nitrat spiller, ikke kan begrunde, at der træffes foranstaltninger i medfør af dette direktiv. Kommissionen har anført, at den ikke deler denne opfattelse. Ifølge Kommissionen fremgår det i øvrigt klart af nævnte bestemmelse i bilaget, at fællesskabslovgiver tilsigter en kortlægning af disse vande i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1.

42 I sit svarskrift har Irland på grundlag af de videnskabelige oplysninger, som det er i besiddelse af, gjort gældende, at tilførslen af fosfor er hovedårsagen til eutrofieringen af irsk ferskvand. Irland har henvist til, at eutrofieringen af indenlandsferskvand ifølge EPA's rapporter skyldes, at floder og søer beriges med fosfater på trods af, at nitratindholdet i flere vandløb har en tendens til at stige. Irland har som følge af disse rapporter valgt en samlet national strategi, der bygger på et system med overvågning af kvaliteten af alle vande i alle regioner, der har forbindelse til et flodbækken, for at bekæmpe eutrofiering som følge af overdreven tilførsel af fosfor i floderne.

43 I denne forbindelse bemærkes, at i medfør af direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med dettes bilag I, A, punkt 3, skal medlemsstaterne kortlægge naturlige ferskvandssøer og andre ferskvandsområder, der er eutrofieret eller kan blive eutrofieret i nær fremtid, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til nævnte direktivs artikel 5.

44 Irland har ikke bestridt, at det i strid med direktivet har undladt at kortlægge ferskvandsområder, der er eutrofieret.

45 Det følger heraf, at der bør gives Kommissionen medhold i det første klagepunkts tredje led, for så vidt som det vedrører naturlige ferskvandssøer og andre ferskvandsområder.

46 Det fastslås herefter, at Kommissionen gives medhold i det første klagepunkt for så vidt som det vedrører kortlæggelse af vandområder i medfør af direktivets artikel 3, stk. 1, sammenholdt med dettes bilag I, A.

Det andet klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 3, stk. 2, og/eller stk. 4

47 Kommissionen har anført, at Irland i strid med direktivets artikel 3, stk. 2 og/eller stk. 4, heller ikke har udpeget sårbare zoner. Den har gjort gældende, at for så vidt som det er godtgjort, at der i Irland er vandområder, som er berørt eller kan blive berørt af forurening i direktivets forstand, har denne medlemsstat tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet.

48 I denne forbindelse bemærkes blot, at Irland har medgivet, at det ikke inden for den fastsatte frist har udpeget de sårbare zoner, hvilket er i strid med direktivets artikel 3, stk. 2 og/eller stk. 4.

49 Det følger heraf, at der bør gives Kommissionen medhold i det andet klagepunkt.

Det tredje klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 5

50 Kommissionen har gjort gældende, at Irland i strid med direktivets artikel 5 ikke har udarbejdet handlingsprogrammer for de udpegede sårbare zoner med henblik på at forhindre og nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget.

51 Irland har gjort gældende, at det har truffet foranstaltninger på såvel lokalt som på nationalt plan med henblik på at forhindre og nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater fra landbruget. De foranstaltninger, der er

truffet på nationalt plan, vil kunne betragtes som dele af et handlingsprogram i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 5. Det har understreget, at i henhold til direktivets artikel 3, stk. 5, er medlemsstaterne fritaget for pligten til at kortlægge specifikke sårbare zoner i medfør af nævnte artikel 3, stk. 2 og/eller stk. 4, hvis de udarbejder og anvender de i artikel 5 omhandlede handlingsprogrammer på hele deres nationale område. Efter Irlands opfattelse er kortlægningen af vandområder i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1, ikke længere nødvendig, når de nævnte handlingsprogrammer er uarbejdet og anvendes på hele medlemsstatens område.

52 Hvad angår nationale handlingsprogrammer har Irland henvist til, at alle de landbrugere, der ønsker at modtage direkte støtte, hvilket er et flertal i landbrugssektoren, skal iagttage de foranstaltninger, der er anført i et informationshæfte vedrørende godt landmandskab. Medlemsstaten har i øvrigt hævdet, at Rural Environmental Protection Scheme (Miljøbeskyttelsesplan for landbrugsområder) er en af de foranstaltninger, der er truffet med henblik på at forbedre vandkvaliteten og bevare en tilfredsstillende vandkvalitet i områder, hvor landbruget er mindre intensivt. Irland har tilføjet, at de lokale myndigheder har beføjelse til at pålægge landbrugerne at udarbejde planer for håndtering af gødning og til at gennemføre undersøgelser på landbrugsbedrifter med henblik på at lokalisere forureningskilderne.

53 Irland har endvidere gjort gældende, at der tillige findes lokale handlingsprogrammer. Irland har i denne forbindelse henvist til fire bekendtgørelser vedtaget af de kompetente myndigheder i grevskaberne Cavan, Westmeath, Cork og Tipperary (North Riding). Irland har tilføjet, at andre grevskaber for nylig har vedtaget lignende bekendtgørelser eller vil gøre det i nær fremtid.

54 Irland har imidlertid medgivet, at alle disse foranstaltninger ikke var blevet vedtaget på det tidspunkt, hvor Kommissionen fremsendte den begrundede udtalelse, og at de ikke fuldt ud sikrer opfyldelsen af kravene i direktivets artikel 5.

55 Kommissionen har bestridt Irlands påstand om, at det allerede havde opfyldt størstedelen af de forpligtelser, der er fastsat i nævnte artikel 5.

56 Det bemærkes, at medlemsstaterne i henhold til direktivets artikel 5 skal vedtage handlingsprogrammer med henblik på at forhindre og nedbringe vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget i de sårbare zoner, der er udpeget i medfør af direktivets artikel 3, stk. 2 og 4.

57 En medlemsstat kan udarbejde et handlingsprogram, der vedrører alle sårbare zoner på dens område, eller forskellige programmer for forskellige sårbare zoner eller dele af zoner.

58 Handlingsprogrammerne skal gennemføres inden fire år efter deres udarbejdelse og skal bl.a. indeholde de bindende foranstaltninger, som er omhandlet i direktivets bilag III. Disse foranstaltninger skal omfatte regler, der uddybes udførligt i det pågældende bilag, vedrørende perioder, hvor tilførsel af visse typer af gødning til jorden er forbudt, kapaciteten i anlæg til opbevaring af husdyrgødning, samt begrænsningen af tilførsel af gødning til jorden, som tager hensyn til de særlige forhold i den pågældende sårbare zone for at sikre, at den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år, ikke overstiger en vis mængde pr. hektar for hver bedrift eller hvert husdyrbrug.

59 Det er åbenbart, at de foranstaltninger, som den irske regering har påberåbt sig, samlet set ikke opfylder kravene i direktivets artikel 5.

60 En sådan række foranstaltninger, der har varierende betydning, og som anvendes forskelligt afhængigt af den pågældende region, udgør ikke et struktureret og sammenhængende system med et bestemt formål og kan ikke kvalificeres som et »handlingsprogram« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 5.

61 De foranstaltninger, som den irske regering har henvist til, kan heller ikke isoleret betragtet udgøre sådanne handlingsprogrammer.

62 Hvad for det første angår de lokale myndigheders beføjelse til at gennemføre undersøgelser på landbrugsbedrifterne med henblik på at lokalisere forureningskilder og til at pålægge landbrugerne at udarbejde planer for håndtering af gødning bemærkes, at sådanne undersøgelser pr. definition ikke kan betragtes som handlingsprogrammer i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 5.

63 Hvad dernæst angår informationshæftet vedrørende godt landmandskab og Rural Environmental Protection Scheme bemærkes blot, at ifølge Kommissionens påstand, som Irland ikke har bestridt, indeholder de ikke bindende foranstaltninger, hvilket er et krav i henhold til direktivets artikel 5.

64 Hvad endelig angår de bekendtgørelser, som er vedtaget i fire irske grevskaber, bemærkes, at selv om disse bekendtgørelser indeholder enkelte af de foranstaltninger, som er anført i direktivets bilag III, opfylder de ikke alle betingelserne i direktivets artikel 5 for at kunne betragtes som handlingsprogrammer i denne bestemmelses forstand. Det fremgår af sagen, at bekendtgørelserne i grevskaberne Cavan, Westmeath og Tipperary ikke gælder for alle landbrugere i en bestemt zone. Det er under alle omstændigheder ubestridt, at disse bekendtgørelser ikke vedrører alle zoner, som burde have været udpeget som sårbare zoner i medfør af direktivets artikel 3.

65 Det fastslås herefter, at Kommissionen bør gives medhold i det tredje klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 5.

Det fjerde klagepunkt vedrørende tilsidesættelse af direktivets artikel 6, stk. 1, litra a)-c)

66 Kommissionen har gjort gældende, at med henblik på udpegelse af sårbare zoner og undersøgelsen heraf pålægger direktivets artikel 6 medlemsstaterne at overvåge nitratkoncentrationen og efter en fast tidsplan på ny at undersøge eutrofieringsgraden af fersk overfladevand, flodmundinger og kystvand.

67 Med hensyn til den første overvågning, som er forudsat i direktivets artikel 6, stk. 1, litra a), har Kommissionen anført, at den lovgivning, som Irland har henvist til, nemlig section 22 i Local Government (Water Pollution) Act 1977 (lov af 1977 om lokal forvaltning af vandforurening) ikke på nogen måde pålægger den irske miljøminister at overholde direktivets frister og referencemetoder. Navnlig er de instrukser, som den pågældende minister har meddelt de lokale myndigheder, hvorefter forurening fra punktkilder i landbruget ikke er omfattet af overvågningen, og drikkevandsforsyningskilder skal prioriteres lavt i overvågningen, i strid med direktivet.

68 Da Kommissionen ikke havde modtaget underretning om gennemførelsen af direktivets artikel 6, stk. 1, litra b) og c), har den gjort gældende, at Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til disse bestemmelser. Den har tilføjet, at for så vidt som Irlands første overvågningsprogram var mangelfuldt, gælder dette også for alle gentagelser af nævnte program.

69 I denne forbindelse bemærkes blot, at Irland har medgivet, at det ikke inden for fristen i direktivets artikel 6 har opfyldt sine forpligtelser i henhold til denne bestemmelse.

70 Der bør herefter gives Kommissionen medhold i det fjerde klagepunkt.

71 Det bør herefter fastslås, at Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet, idet det har undladt inden for den i direktivet fastsatte frist

— at foretage en fuldstændig kortlægning af vand i henhold til artikel 3, stk. 1, ud fra de kriterier, som er fastsat i direktivets bilag I, og at underrette Kommissionen herom

— at udpege sårbare zoner i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, og/eller stk. 4

— at udarbejde handlingsprogrammer i overensstemmelse med artikel 5

— på korrekt og fuldstændig måde at foretage overvågning og fornyede undersøgelser af vand i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra a)-c).

Sagens omkostninger

72 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Irland tilpligtes at betale sagens omkostninger, og Irland har tabt sagen, bør det pålægges det at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

1) **Irland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, idet det har undladt inden for den i direktivet fastsatte frist**

— **at foretage en fuldstændig kortlægning af vand i henhold til artikel 3, stk. 1, ud fra de kriterier, som er fastsat i direktivets bilag I, og at underrette Kommissionen herom**

— at udpege sårbare zoner i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, og/eller stk. 4

— at udarbejde handlingsprogrammer i overensstemmelse med artikel 5

— på korrekt og fuldstændig måde at foretage overvågning og fornyede undersøgelser af vand i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra a)-c).

2) Irland betaler sagens omkostninger.

Jann Timmermans von Bahr

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 11. marts 2004.

R. Grass V. Skouris

Justitssekretær Præsident